

Slamniki.

Spisal Ivan Cankar.



o sem stopil na prag pred hišo, se je bil že polegel veseli šum in trušč ter se polagoma razbegal in poizgubljal v smrekovem gaju pod hribom. Na mizah so ostali slamniki, veliki pisani cvetovi v solncu.

Prišlo je bilo na hrib blizu do sto učenk tretjega ali četrtega razreda predmestne šole. Slamniki so bili skromni in obnošeni, slama opaljena, trakovi zabledeli, oblika starinska.

Človek se podpiše na vsako stvar, ki se je dotakne. Zdi se mi celo, da ostane sled njegovega pogleda na zidu, na hiši, na polju, na tujem obrazu. Ko sem nekoč pogledal v lice ženski, ki sem jo ljubil, je bilo tam še napisano, da jo je bil minuto poprej oskrunil nesramen pogled . . .

Slamniki so bili razmetani vse križem — gruča otrok, ki se razgreti, žareči in prešerni love po travniku. Na posebni mizi, troje korakov od drugih, pa so bili slamniki lepo razvrščeni, novejši so bili in bahatejši. Na cesti ob travniku stoje gosposki otroci in gledajo nemi na veselo druhal.

Kje so učiteljice? Na pogrjnjeni mizi pred krčmo leži dvoje našarjenih slamnikov. Slama ni posebno dragocena, tudi svila trakov in pentelj je skromna, ali vsa ta pisana skromnost kriči in se razmahuje, poudarja, da leži na pogrjnjeni mizi ter ukazuje mir in red.

Na mizi, kjer je gneča najbolj pisana, prešerna in glasna, leži slamnik, ki ni ne otroški, ne ženski. Zelo pohleven je, slama je vsa opaljena in tudi že razcefrana, igla je zarjavela in ima na koncu čisto navadno stekleno kroglico, široki trak ni ne črn, ne siv, ne vijoličast . . . stoj! Ali nisi tista učiteljica, napol ženska, napol otrok, ki si je v črnilu namočila trak, da bi imela nov slamnik? Kadar stojiš med otroki, drobna, razgreta, težko sopečā, ti je komaj dvanajst let. Kadar ležeš trudna in potrka skrb na duri plahega srca, je

tvoj obraz ves star in vel; takrat ti je trideset let. Bog s teboj, sirota!

Na stolu visi slamnik otroka, ki je edinec mlade matere. Takih slamnikov ni v prodajalnicah. Lani ga je nosila še mati sama; le ob lepih nedeljah, ko se je napotila na Rožnik. Letos ga je vsega prenovila, premenila mu je obliko, da so bili krajci bolj poveznjeni, nato je kupila nov svilen trak, tako dolg, da se pisane pentlje poigravajo v vetru; in navsezadnje je okrasila ves slamnik s svežimi šmarnicami. Za en dan! Tako krase slamnike le mlade matere, ki so otroci svojih otrok . . .

Ubogo dete, čigavo si in odkod? — Na tleh leži slamnik, brez oblike, siromašen in pohojen. Darovan je bil; ali roka, ki ga je dala, ni bila blaga; vrgla je malovredni dar kakor smeti na smetišče; otrok ga je sprejel ponižan in osramočen in je še poljubil neblago roko. — Na traku se pozna, na preperelem in zamazanem, da nimaš matere, ubogo dete! Čigavo si in odkod — kod pojdeš in kam?...

Zdi se mi, da gledam pred seboj vse mlade obraze, vesele in objokane, rdeče in bledikaste, polne in upale. Zdi se mi, da slišim glasove: otroške in vriskajoče, globoke, prezgodaj dozorele, smeh in jok. Zastor se počasi in tiho odmika: preteklost, sedanost in prihodnost, vse je kakor v enem samem hipu pred menoj.

To niso več smešni otroški slamniki, prepereli, obnošeni, opaljeni, brez okusa nališpani. Niso več otroci, ki jih je bil neumen in neroden slučaj združil v eno samo gručo. Živo življenje strmi name s tistimi očmi, ki me spremljajo povsod in ki sem se jih zmerom bal. Prezgodnja strast, prezgodnja boleost in žalost; obup srca, ki je nedoraslo že spoznalo grozo delavnika; skrb in trpkost v očeh, ki so videle december, ko še maja niso bile ugledale; veselje, ki vriska in pleše pred durmi solz. Prijateljstvo, sovraštvo, ljubezen, zavist, škodoželjnost, zloba in blagost — vsa pisana gneča strasti, prerivajoča se, sunkoma sopeča, sama vase grizoča, sama sebe ubijajoča. Življenje, kakor sem mu v lice gledal in kakor sem ga živel sam . . .

Otroci so se vrnili iz gozda žareči in zasopljeni. Jaz sem stopil v vežo in sem bil bolj truden od njih.

